

ц/нојзац/б

Agota Kristof
L'Alphabète
Editions Zoé, Carouges-Genève, 2004.
© za ovo izdanje Futura publikacije 2021.

urednik
Relja Dražić

štampa
Futura d.o.o. Novi Sad
Mart 2022.

isbn 9788671882057

Agota Krištof

NEPISMENA

autobiografska povest

preveo s francuskog
Bojan Savić Ostojić

Počeci

Čitam. To je poput bolesti. Čitam sve što mi dođe pod ruku, što mi zapadne za oko: novine, udžbenike, plakate, papiriće nađene na ulici, kuhinjske recepte, knjige za decu. Sve što je izašlo iz štampe.

Četiri su mi godine. Rat samo što je počeo.

Tada živimo u malom selu koje nema ni železničku stanicu ni struju, ni tekuću vodu ni telefon.

Moj otac je jedini učitelj u selu. Drži časove svim razredima, od prvog do šestog. U istoj učionici. Između škole i naše kuće nalazi se samo školsko dvorište, a s prozora učionice vidi se bašta moje majke. Kad se popnem na najviši prozor u velikoj sobi, vidim ceo razred i oca pred njim, kako piše po crnoj tabli.

Očeva učionica miriše na kredu, mastilo, papir, na spokoj, tišinu i sneg, čak i leti.

Majčina kuhinja miriše na zaklane životinje, prokuvano meso, na mleko, džem, hleb, na mokro rublje, upišane pelene, na uskomešanost, buku i letnju vrućinu, čak i zimi.

Kad nam vreme ne dozvoljava da se igramo napolju, kad se beba zaplače glasnije nego inače, kad brat i ja podignemo buku ili napravimo nered u kuhinji, majka nas pošalje kod oca, „po kazni“.

Izlazimo iz kuće. Brat zastaje ispred hangara gde se odlaže drvo za ogrev.

— Ja ću ostati ovde da isečem drva.

— Da. Majka će biti zadovoljna.

Prolazim kroz školsko dvorište, ulazim u veliku učionicu i zastajem pored vrata spuštenih očiju.

Otac kaže:

— Priđi.

Priđem. Došapnem mu:

— Kazna... Majka...

— Ništa više?

Pita me „ništa više?“ jer majka ponekad pošalje pisamce koje treba da predam bez reči, ili pak jednu reč koju treba reći: „lekar“, „hitno“,

katkad i samo broj: 38 ili 40. Sve to zbog bebe koja stalno ima dečje bolesti.

Kažem ocu:

— Ne. To je sve.

On mi da slikovnicu:

— Sedi.

Odlazim na kraj učionice, gde iza najstarijih uvek ima praznih mesta.

I tako, kao vrlo mala, nesvesno i sasvim slučajno, obolevam od neizlečive bolesti čitanja.

Kad odemo u posetu majčnim roditeljima, koji žive u obližnjem gradu, u kući u kojoj ima struje i vode, deda me uzme za ruku i zajedno pođemo u komšiluk.

Deda izvadi novine iz velikog džepa svog redengota i kaže susedima:

— Gledajte! Slušajte!

A meni:

— Čitaj.

Ja čitam. Tečno, bez greške, brzinom koju zahtevaju od mene.

Ali dedin ponos je izuzetak. Bolest čitanja će mi pretežno doneti prekore i prezir:

„Ona ne radi ništa. Samo čita.“

„Nije ni za šta drugo.“

„Nema dokonijeg posla od čitanja.“

„Čista lenjost.“

I naročito: „Eno je, čita, umesto da...“

Umesto da radi šta?

„Ima toliko korisnijih stvari, zar ne?“

I sada, ujutru, kad je kuća prazna i kad svi moji susedi odu na posao, donekle osećam grižu savesti što sedam za kuhinjski sto i satima čitam novine, umesto da... umesto da sredim kuću, operem sudove od prethodnog dana ili odem u kupovinu, umesto da operem i ispeglam veš, umesto da napravim džem ili umesim kolače...

A najviše od svega: umesto da pišem.

Od govora do slova

Još kao mala rado pričam priče. Priče koje sam sama izmislila.

Baka ponekad dođe u posetu iz grada da pomogne majci. Uveče nas smesti u krevet i čita nam priče koje smo čuli već stotinu puta.

Ustajem iz kreveta i kažem baki:

— Ja pričam priče. Ne ti.

Ona me posadi na koleno i počne da me ljulja.

— Hajde, pričaj, pričaj.

Počinjem bilo kojom rečenicom, i sve se nadovezuje. Likovi se pojave, umru ili nestanu. Ima dobrih i zlih, siromašnih i bogatih, pobednika i poraženih. Priči nikad kraja. Mucam na bakinom krilu:

— A onda... A onda...

Baka me smesti u krevetić, ugasi fitilj petrolejke i ode u kuhinju.

Braća spavaju, i sama se uspavljujem, a u snu mi se priča nastavlja, lepa i zastrašujuća.

Najviše volim da pričam malom bratu Tili. On je majčin mezimac. Tri godine je mlađi od mene i veruje svakoj mojoj reči. Na primer, odvedem ga u ćošak bašte i pitam ga:

— Hoćeš da ti otkrijem jednu tajnu?

— Kakvu tajnu?

— Tajnu tvog rođenja.

— Ali tu nema nikakve tajne.

— Ima, ima. Ali reći ću ti je samo ako se zakuneš da nikome nećeš govoriti.

— Kunem se.

— Evo o čemu se radi. Ti si nađeno dete. Nisi iz naše porodice. Našli smo te u polju, napuštenog i golog.

Tila kaže:

— To nije istina.

— Moji roditelji će ti priznati kasnije, kad odrasteš. Kad bi samo znao koliko smo se sažalili na tebe, tako mršavog i golišavog.

Tila plače. Grlim ga:

— Ne plači. Ja te volim kao da si mi pravi brat.